

AZ IFJÚSÁGI KULTÚRA VÁLTOZÁSAI

Az alábbiakban az *Ifjúsági kultúra és életstílusok* kutatás (témavezető *Gábor Kálmán*) keretében 1993 őszén végzett felmérés adatait adjuk közre, kiemelve a fiatalok politikai érdeklődésére, szabadidő-eltöltési, kulturális-szórakozási szokásaira vonatkozó kérdéseket.

A jelentéshez kapcsolódó adatokat egy 1993 őszén végzett személyes megkeresésen alapuló kérdés eredményeként nyertük. A vizsgálat egy későbbi, nagyobb léptékű felmérés első megközelítéseként 225 középfokú oktatási intézményben tanuló diák körében zajlott. A próbakérdéshez a kérdezettek három város – Sopron, Gyöngyös és Nyíregyháza – három különböző típusú középfokú oktatási intézményéből – gimnázium, szakközépiskola és szakmunkásképző – választottuk ki, úgy, hogy a kérdezettek arányai városonként egyharmad-egyharmad részt tettek ki. Kiegészítésképpen 82 budapesti és szegedi egyetemistát is felkerestünk kérdőívünkkel. Az általuk adott válaszokat összevetettük a középiskolások véleményével, s ahol nagymértékű eltéréseket láttunk, ott ezt a beszámolóban is jelezzük.

Politikai érdeklődés, vélemények a politikáról

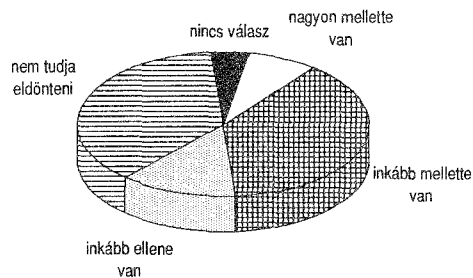
A felmérésben szereplő középiskolás fiatalok 22 százaléka érdeklődik a politika iránt, míg 73 százalékuk önmagát a politika iránt nem érdeklődők közé sorolta. (5 százaléknyan nem válaszoltak kérdésünkre.) A politika világa iránt érdeklődők között az átlagosnál nagyobb arányban találtunk gimnazistákat (közöttük az érdeklődők aránya meghaladta az egyharmadot), az ilyen témák iránt nem érdeklődők körében pedig a szakmunkásképzőbe járók voltak valamelyest felülreprezentáltak: mintegy 90 százalékuk tartozik ebbe a kategóriába.

A középiskolásokénál jóval nagyobb az érdeklődés az egyetemisták körében: 70 százalékuk mutatkozott nyitottnak a politikai kérdések iránt, s mindössze egynegyedük vallotta magát közömbösnek az ilyen témákkal szemben.

Az 1990. évi változásokat a megkérdezett középiskolások többsége inkább pozitívnak és támogatandónak tartja, de sokan voltak, akik nem igazán tudták eldönteni, hogyan is vélekedjenek a néhány éve elkezdődött gazdasági és politikai átalakulásról.

1. ÁBRA

Mai szemmel nézve hogyan viszonyulsz az 1990. évi változásokhoz? (a válaszok megoszlása, %)

A politika iránt érdeklődők ebben az esetben valamivel pozitívabb hozzáállást tanúsítottak, amit az is mutat, hogy a politika iránt jobban érdeklődő gimnazisták 70–75 százaléka inkább a változások mellett állónak vallotta magát. Ennek a kérdésnek a megítélésénél a lányok valamivel bizonytalanabbnak mutatkoztak, az átlagosan 37 százaléknyi bizonytalan válaszoló helyett a lányok körében 47 százalék volt azoknak az aránya, akik nem tudták eldönteni, hogyan viszonyuljanak a néhány éve elkezdődött átalakuláshoz.

Az egyetemisták körében jóval alacsonyabb volt azoknak az aránya, akik bizonytalanok voltak a változások minőségének a megítélésében, s jóval magasabb volt az 1990. évi átalakulások pozitív voltát hangsúlyozó válaszok aránya: 24 százalékuk egyértelműen a változások mellett állónak vallotta magát, s további 52 százalékuk is inkább pozitívan vélekedett róla.

Ezek után kíváncsiak voltunk, hogy vajon a lehetséges politikai megnyilvánulások széles skálájáról a kérdezettek milyen megoldásokkal szimpatizálnak, illetve hogy ők maguk milyen módozatokat választanának véleményük kifejezésére. A magatartásformák a legenyhébb, s a mások érdekeit nem, vagy alig sértő últakozási módoktól az erőszakosabb, akár mások tulajdonát, életét is veszélyeztető cselekedetekig terjedtek. Elsőként a középiskolások „elvi” hozzáállását vizsgáltuk, nevezetesen azt, hogy általában milyen mértékben értettek egyet az adott magatartásformák alkalmazásával.

Az ifjúság helyzete

A megkérdezett fiatalok közül mindössze 14 százaléknian vélik úgy, hogy a kormányzat eleget tesz az ifjúságért, míg 68 százaléknian ezzel ellentétes véleményen voltak. (18 százaléknian nem tudták a kérdést megítélni.) Még kedvezőtlenebb volt az egyetemisták megítélése: mindössze 7 százalékuk volt pozitív véleménnyel az ezirányú kormányzati munkáról. A kérdezettek 93 százaléka még inkább fiatalnak, mintsem felnőttnek tekinti magát és valószínűleg ezzel a ténnyel többé-kevésbé elégedettek is lehetnek, hiszen a felnőtté válás folyamatát nem is igazán szeretnék túlzottan felgyorsítani. Számukra a fiatalkor felső határa kb. a 23–24. év környékére tehető, s ezt az életkort a kérdezettek, különösen a fiúk inkább lassan szeretnék elérni.

Hogy az egyetemisták még inkább lassítani akarják ezt a folyamatot, az teljesen érthető, ők átlagosan 3,49-es „átlagsebességet” szeretnének, s ezzel párhuzamosan a fiatalkor felső határát is jobban kitolják, a harmincas évek elejére teszik.

A fiatalok és az idősebb generációk közötti életvezetésből, életszemléletből adódó problémák mindig is konfliktus forrásai voltak. Vizsgálatunkban 10 állítás segítségével próbáltuk meg valamelyest körüljárni ezt a témát, arra kérve a diákokat, mondják meg, hogy mennyire értenek egyet azokkal.

A kérdezettek leggyakrabban azokkal az állításokkal értettek egyet, amelyek a szülők pozitív szerepét, fontosságát hangsúlyozták, ugyanakkor bizonyos tényezők mentén el is marasztalják őket a nem megfelelő vagy nekik kevésbé tetsző viselkedésért. S bár a szülő-gyermek konfliktus lehetősége ezekből a válaszokból is kiténik, s a fiatalok azzal sem túlzottan elégedettek, ahogyan a társadalom törődik velük, a mindennapok során nem vetik el teljesen a szülői tapasztalatokat és meglátásokat.

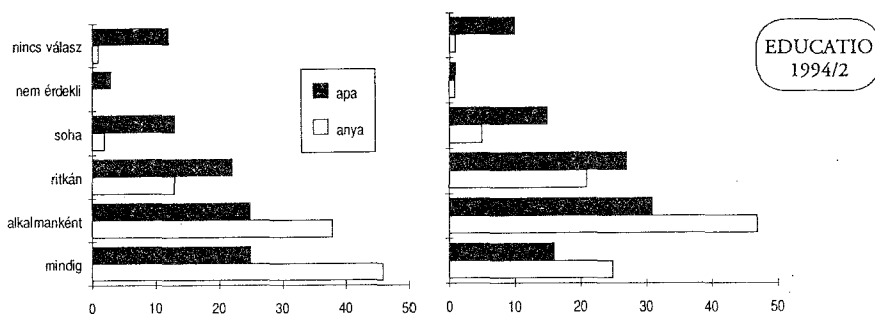
Erről tanúskodik az is, hogy a kérdezettek 45 százaléka – különösen a lányok – számoltak be arról, hogy mindig elmondják anyjuknak, hol töltik szabadidejüket, s további 38 százaléknian alkalmanként teszik ezt meg. Az apák esetében ennél jóval alacsonyabb értékeket kaptunk, főleg, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a kérdezettek mintegy 10 százaléka nem él együtt az apjával, s ily módon csupán az édesanyjára számíthat a különféle programok bejelentésekor és a problémák megbeszélésekor.

2. ÁBRA

Elmondod-e a szüleidnek, hogy...

hol töltöd a szabadidődet?

mi foglalkoztat?

Még kedvezőtlenebb a kép, ha nem csupán időbeosztásról és fellelhetőségről való beszámolásról van szó, hanem komolyabb, hosszabb megbeszélést igénylő problémákról. A kérdezettek egynegyede mindig elmondja az öt foglalkoztató dolgot édesanyjának, s további 46 százalékuk alkalmanként teszi ezt meg.

A szabadidő eltöltése

A fiatalok számára a szabadidő eltöltésének számtalan módja lehetséges. Mi egy 35 tevékenységből álló lista segítségével kíséreltük meg felmérni, hogy melyek közülük a leggyakoribbak. A következő ábra azokat a tevékenységeket mutatja, amelyeket legalább a középiskolás kérdezettek fele megemlíttet azon szabadidő-eltöltési tevékenységek között, amelyeket gyakran, vagy nagyon gyakran végez.

Zene

Az első helyen a zenehallgatás szerepel, mint amellyel a középiskolás diákok csaknem mindegyike gyakran, vagy nagyon gyakran foglalkozik, de az ábrából kitűnik, hogy a közvetlen emberi kapcsolatok is nagyon nagy súllyal szerepelnek a szabadidő-eltöltés gyakorisági sorában. Sőt, ha végigtekintünk a listán, azt találjuk, hogy a fiatalok körében valamivel magasabb azon tevékenységek aránya, amelyek társas tevékenységnek tekinthetők, mint azoké, amelyek úgy mond „magányosan”, másoktól elszigetelten zajlanak.

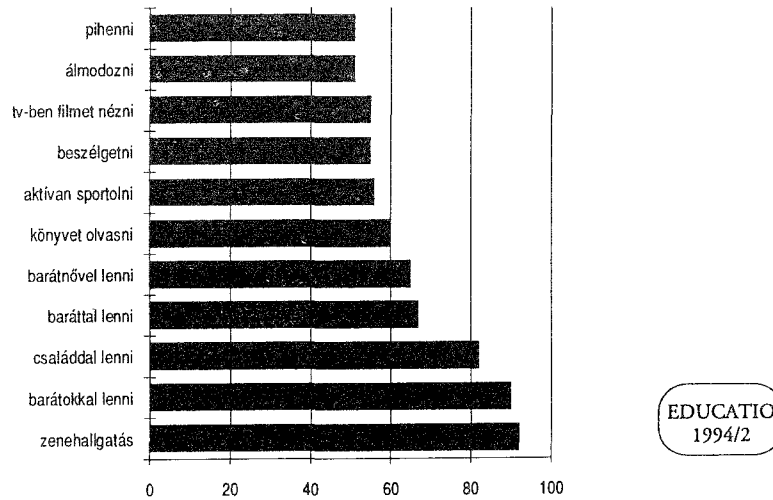
Film

A legtöbb fiatal körében a kaland- és akciófilmek bizonyultak a legnépszerűbbnek, de a szenzáció- és katasztrófafilmek sem állnak távol a középiskolás fiatalok ízlésétől. Különösen a fiúk és főként a nem gimnáziumba járók mondták magukról, hogy ők kedvelik ezeket a filmes műfajokat. A fiúk körében a kémfilmek és a történelmi filmek is tetszést aratnak, a gimnazisták körében ugyanakkor a történelmi filmek, az aktuális témát feldolgozó vagy dokumentumfilmek és a művészfilmek népszerűbbek valamivel. Adataink szerint ez utóbbiak egyébként inkább a lányok, mintsem a fiúk közül verbuválnak maguknak nézőket.

Az idősebb generáció körében – az egyetemisták speciális réteghelyzetére jellemzően – természetesen a filmek terén megnyilvánuló érdeklődés is erőteljesen különbözik az előző csoporttól: kisebb szerepet kapnak a könnyedebb szórakozást nyújtó krimik, kaland- és akciófilmek, s nagyobb érdeklődés jellemzi a történelmi és dokumentumfilmeket, de különösen az ún. művészfilmeket.

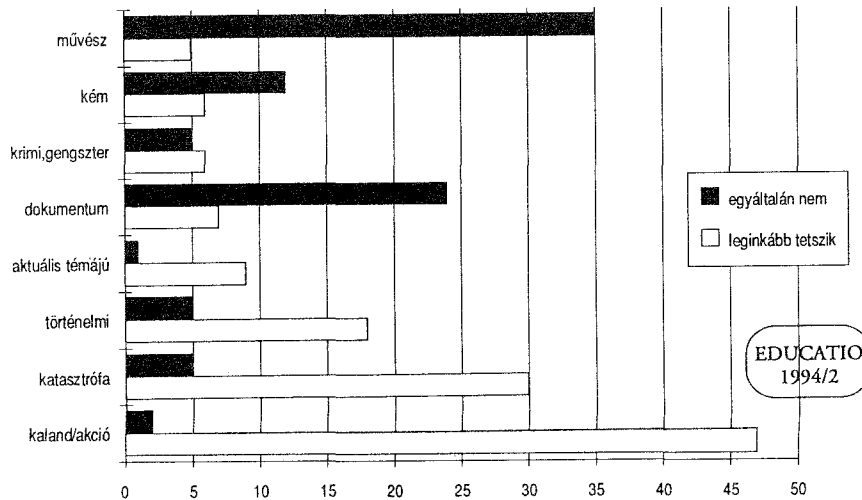
3. ÁBRA

A leggyakrabban említett szabadidős tevékenységek (a „nagyon gyakran” és „gyakran” válaszok összege)

4. ÁBRA

Mennyire tetszenek neked az alábbi típusú filmek?

Életvitel

A felmérésben szereplő középiskolások 12 százaléka bevallottan dohányzik, igaz többségükben a „gyenge” dohányosok közé tartoznak, naponta legfeljebb 7 szálát szívják el. A dohányzók között a szakmunkásképző intézetbe járók felülreprezentáltak, közöttük csaknem kétszer annyi a cigarettázók aránya, s ráadásul közöttük a legmagasabb azok száma is, akik naponta akár egy dobozzal is elszívják.

Alkoholt a kérdezettek mintegy 70 százaléka fogyasztott az elmúlt évben, s közülük is egynegyednyien átlagosan havonta legalább egyszer hozzájutnak valamennyi alkoholhoz, igaz, többségükben csupán havonta egyszer-kétszer, s kisebb részben hetente vagy annál gyakrabban.

Még inkább jellemző a dohányzás és a szeszesital-fogyasztás az egyetemistákra: a közülük megkérdezettek csaknem egyharmada dohányzik, s több mint felük (57%) legalább havonta egyszer fogyaszt valamilyen alkoholt.

Úgy tűnik, hogy a fiataloknak csak kisebbik részére, de néhányukra mindenképpen jellemző a szorongás, a mindennapok nyomása alatti őrlődés. Ez egyaránt jellemző a középiskolásokra és a felsőfokú tanulmányaikat végzőkre.

A válaszolók közül átlagosan minden negyedik diák meglehetősen gyakran érzi magát „idegesnek, rosszkedvűnek”, s különösen a lányok esetében volt ez megfigyelhető. Míg azonban a feszültségekkel teli fiúk gyakrabban szabadulnak meg szorongásaiktól egy pihentető alvás révén, úgy tűnik, hogy ez a lányoknak kevésbé sikerül, ők az átlagosnál gyakrabban érzik úgy, hogy feszültségük megmarad, gondjaik miatt keveset alszanak, s „nem tehetnek semmit, mert nincs hozzá elég bátorságuk”.

Ugyancsak a pszichikailag „veszélyeztetettebbek” közé tartoznak a szakmunkásképzőbe járók, ők az átlagosnál gyakrabban számoltak be az élet értelmetlenségével kapcsolatos érzéseikről, és gyakrabban fogadták el a saját értéktelenségüket, feleslegességüket, céltalanságukat hangsúlyozó állítást.

Életcélok, a jövővel kapcsolatos kilátások

Egy erre vonatkozó kérdésre válaszolva a középiskolások több mint egyharmada, az egyetemistáknak pedig háromnegyede meglehetősen igényesnek és becsvágyónak érezte magát kitűzött életcéljai vonatkozásában. Hogy mit is jelent számukra ez, milyenek a kérdezettek jövővel kapcsolatos elképzelései, életcéljai, ezt a kérdőív több megközelítésből is vizsgálta. Az alábbiakban ellentétpárok (illetve egy esetben ellentéthármasok és -négyesek) megítélését vizsgáljuk, s azt, hogyan függenek ezek össze a kérdezettek önmagukról kialakított elképzeléseivel. A zárójelben szereplő számok közül az első a középiskolásokra vonatkozik, míg a dőlt betűvel írott az egyetemisták válaszait tükrözi.

Úgy tűnik, hogy az önállóság, mint érték és a saját érdekek követése meglehetősen népszerű a középiskolások körében: összességében 70 százalékuk a kettő közül inkább az ezt hangoztató állítással ért egyet. Az átlagosnál valamivel erősebbnek bizonyult ez a szempont a gimnazisták és a szakközépiskolások esetében, valamint a magukat „becsvágyóbbnak” tartók körében, míg a szakmunkásképzőbe járók közül az átlagosnál többen fordítanak figyelmet a mások érdekeit (is) tekintetbe vevő szempontokra.

A diákok túlnyomó többsége jelenleg még bizonytalan életcéljai vonatkozásában, s csupán a kérdezettek egynegyede tudja többé-kevésbé pontosan, hogy mit is szeretne elérni. Főleg a gimnazisták választották azt az állítást, amely szerint korábbi fáradozásuk eredményeként mostanra sikerült megtalálniuk életcéljaikat. Adataink szerint sorsuk alakításában a fiúk

valamivel tevékenyebben vesznek részt, míg a lányok és a szakmunkásképzőbe járók gyakrabban hagyják sodortatni magukat az árral, hagyják, hogy a dolgok maguktól alakuljanak.

A fiatalok figyelmüket elsősorban a jelenre és kisebb mértékben a jövőre koncentrálják, s a középiskolások közül csak néhányan, az egyetemisták közül pedig senki sem válaszolta azt, hogy öt leginkább a már múltban megélt események foglalkoztatják. Az életcéljaik iránt jobban érdeklődők ebben az esetben is valamivel nagyobb figyelmet szentelnek a jövőnek, mint a jelen problémáinak.

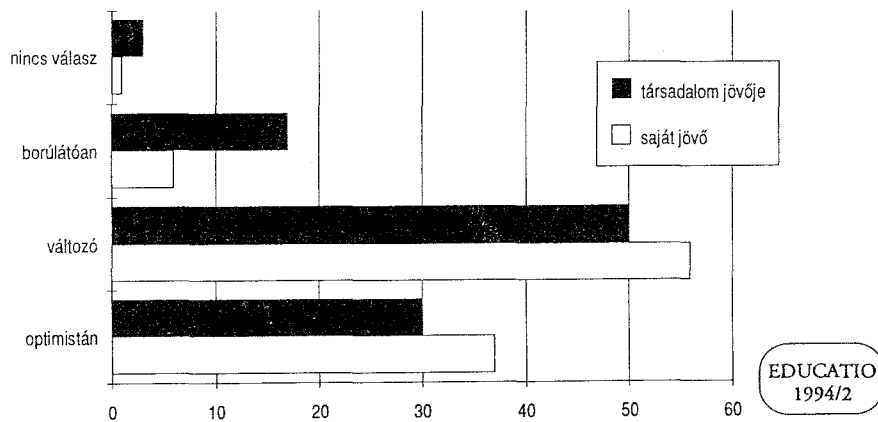
Hogy a fiatalok számára mennyire fontos a jelen, s mennyire kevésbé tervezhető a jövő, azt az is mutatja, hogy a kérdezettek több, mint fele csupán 1 év távlatában sejtí előre a jövőjét, ezen belül a megkérdezettek egyötöde pedig csak egy nagyon rövid távra, mindössze 1 hétre tudja vagy meri előre tervezni mindennapjait. Ez az arányszám még nagyobb a szakmunkásképzőbe járók esetében: 36 százalékuk ilyen rövid időszakot lát maga előtt. A hosszabb távra tervezők között a gimnazisták szerepelnek valamivel nagyobb súllyal, bár azok aránya, akik 10 évre vagy távolabbra is előre látják a jövőt, mindössze néhány százalékra tehető.

Az egyetemisták esetében sem tűnik sokkal jobbnak a helyzet: bár közöttük magasabb azoknak az aránya, akik többé-kevésbé valamilyen előre elképzelt életpálya mentén haladnak, 38 százalékuk azonban legfeljebb egy évre látja előre sorsának alakulását.

Hozzá kell még ehhez tennünk, hogy a fiatalok nem is látják rózsaszínűnek saját jövőendő életüket, bár a társadalom egészéhez képest valamivel optimistábban ítélik meg azt. A személyes jövő megítélésében leginkább ambivalensnek a szakmunkásképző intézetekben tanulók mutatkoztak, háromnegyedük bevallása szerint néha optimistán, néha pedig kifejezetten pesszimistán látja az előtte fekvő életet. Sokkal pozitívabb a kép az egyetemre járók körében: 71 százalékuk kifejezetten optimistán látja eljövendő életét, s csak alig több mint egytizedük vélekedett pesszimistán róla.

5. ÁBRA

Hogyan látod saját jövődet és a társadalom jövőjét? (a válaszok megoszlása)

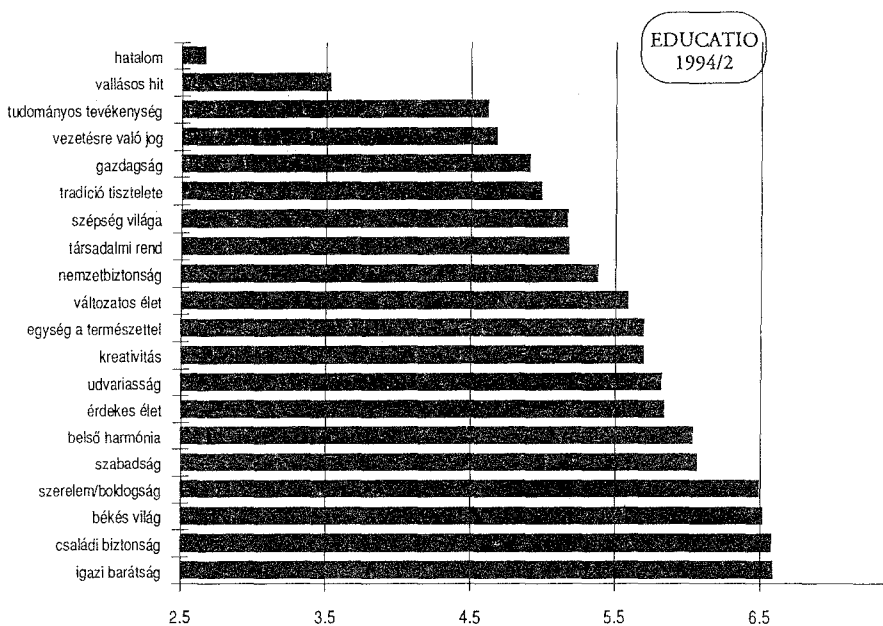
Értékek

Az életcélok, életvitel vizsgálatakor talán mindennél fontosabb annak megfigyelése, hogy milyen szempontok szerint, milyen értékek mentén történik mindezek kialakítása. A felmérés során felkeresett diákoknak 20 általunk előre megadott értéket kellett minősíteniük

aszerint, hogy azok mennyire játszanak fontos szerepet az ő életükben. Az egyes értékeket egy 1-től 7-ig terjedő skálán osztályozhatták, ahol az 1-es azt jelentette, hogy az adott szempont életükben egyáltalán nem tölt be fontos szerepet, míg a 7-es azt mutatta, hogy a kérdezett rendkívül fontos szerepet tulajdonít az adott értéknek.

6. ÁBRA

Az egyes értékek fontossági sorrendje (átlagok, ahol 1=egyáltalán nem fontos, 7=rendkívül fontos)

A megkérdezett fiatalok életében a legfontosabb vezérelveknek a baráti, családi, szerelmi kapcsolatok, a nyugodt, háborítatlan, harmonikus környezet megléte, s a szabad élet lehetősége mutatkoztak. Ez ugyanúgy érvényes a középiskolákban tanulóakra, mint az egyetemest végzőkre. A legkevésbé fontos értékek közé pedig azok tartoztak, amelyek a mások feletti hatalmi vagy gazdasági dominanciát jelképezték. Viszonylag nagy eltéréseket láthatunk azonban a kérdezettek neme szerint, valamint az alapján, hogy a válaszadó milyen típusú oktatási intézményben tanul. A lányok az átlagosnál valamivel jobban preferálták a harmóniára törekvést (mind a belső béke, mind a művészetek és a természet vonatkozásában), a transzcendentális elszakadási kísérletet, a természettel való egységet és a családi kapcsolatokat. A gimnazistákra, de különösen az egyetemistákra az átlagosnál gyakrabban volt jellemző a kreativitás, a gondolkodási és cselekvési szabadság, a tudományos/művészi tevékenység fontosságának a hangsúlyozása.

Szemerszki Mariann